Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Zpráva z celostátního sjezdu polských civilistů v Poznani

Ad generalia

Ve dnech 26. a 27. září 2014 proběhl v Poznani 5. celostátní sjezd polských civilistů (*5. Ogólnpolski Zjazd Cywilistów*). Tematicky byla akce věnována *současným problémům závazkového práva* (*Współczesne problemy prawa zobowiązań*). Je nabíledni, že v čase soustředěných prací na osnově nového polského občanského zákoníku byly jednotlivé příspěvky orientovány právě na připravovaný kodex. Jeho obecná část závazkového práva byla již publikována[1] a na zvláštní části se usilovně pracuje.[2]

V rámci konference pochopitelně dominovala klasická civilistická témata – byť ne vždy se autoři drželi hlavní náplně konference, tedy závazkového práva. Výjimkou však nebyly ani příspěvky týkající se práva finančního, správního apod., respektive určitých vzájemných vazeb těchto právních disciplín a práva občanského.

Úvodem prvního jednacího dne byla vzpomenuta osobnost největšího polského civilisty 2. poloviny 20. století, hlavního podporovatele myšlenky nového občanského zákoníku, dlouholetého předsedy rekodifikační komise civilního práva, profesora Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani, dr. Zbigniewa Radwańského,[3] zesnulého koncem roku 2012. V rámci samostatného panelu se k dílu profesora vyjádřili a na jeho život zavzpomínali prof. M. Pazdan, prof. B. Ziemianin, prof. S. Sołtysiński, prof. J. Panowicz-Lipska a dr. J. Jacyna.

Následoval obecný (společný) panel tří příspěvků, jehož jádrem byl referát *prof. J. Pisulińského O projektu obecné části závazkového práva*. Již v rámci tohoto obecného panelu se poměrně jasně ukázalo, kdo s osnovou nového OZ sympatizuje a kdo se naopak řadí k jejím kritikům. Řevnivost se projevila zejména mezi – řečeno slovy moderátora tohoto panelu – „konzervativní" Lodží a „avantgardním" Krakovem.[4] Nutno však dodat, že debata – i když místy vypjatá – zásadně nevykročila z mezí odborné věcnosti a korektnosti.

Po obecném panelu se konference *rozpadla do dvou paralelně probíhajících bloků*; chtělo by se říci „ke škodě věci", neboť v mnoha případech se překrývaly tematicky velmi zajímavé přednášky. V rámci nich postupně vystoupili řečníci z většiny právnických fakult v Polsku – zejména však z Varšavy, Lodže, Poznaně, Krakova, Vratislavi, Katovic a Toruně. Během dvou dnů postupně zaznělo 31 referátů v rámci obou specializovaných panelů. Vždy po přednesení čtyř příspěvků následovala bohatá diskuse.

---

[1] Krom toho i obecná část a část upravující věcná práva. Obecná část je však momentálně opět ve stadiu přepracování.

[2] V roce 2006 byla publikována tzv. *Zelená kniha* (*Zielona księga*) představující optimální vizi nového kodexu. Od té doby kontinuálně probíhají práce na paragrafovém znění zákona.

[3] Zbigniew Leon Radwański (31. 8. 1924 – 20. 12. 2012). Dlouholetý ředitel Institutu civilního práva a vedoucí katedry civilního práva Právnické fakulty Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani. V letech 1966–1972 děkan fakulty, v letech 1982–1984 rektor University v Poznani. Dlouholetý člen Polské akademie věd a v letech 1993–1995 její místopředseda. V letech 1986–1992 předseda Legislativní rady zřízené při předsednictvu Rady ministrů. V letech 1997–2010 předseda Rekodifikační komise civilního práva při ministerstvu spravedlnosti. Hlavní redaktor a spoluautor dvacetisvazkového *Systému soukromého práva*.

[4] Tedy situace velmi podobná přístupu českých právnických fakult k naší rekodifikaci před několika málo lety.

Ad specialia

Pro vytvoření lepšího obrazu konference dále přibližuji některé zajímavé příspěvky či alespoň myšlenky, které zazněly ať již v rámci oficiálního programu či v kuloárech.

Dispozitivnost regulace smluvního práva

Opakovaně byla přetřásána otázka *dispozitivnosti regulace smluvního práva.* V současném polském OZ je obsažena konstrukce českému právníkovi důvěrně známá. Na řadě míst totiž zákon stanoví pravidlo s dovětkem „není-li ujednáno jinak" či s jiným dovětkem obsahově shodným. Pak se ale klade otázka, zda je možná odchylka od takového pravidla, kde uvedený dodatek chybí? V tomto ohledu údajně vznikají vážné pochybnosti a polská doktrína a praxe tápou. Obecná shoda je na tom, že smluvní právo má být regulováno převážně dispozitivními normami. Proto se navrhuje konstrukce, dle níž zákon v obecné části smluvního práva stanoví, že od jednotlivých ustanovení budou možné odchylky tam, kde to zákon výslovně nezakáže.[5]

Definice „služby" a snaha obecné regulace plnění „dluhu spočívajícího ve službě"

Velký rozruch vyvolal příspěvek *Regulacja świadczenia usług jako wyzwanie legislacyjne* (Regulace plnění služeb jako legislativní výzva), jehož autoři (dr. hab. Marlena Pecyna a prof. dr. hab. Fryderyk Zoll) si předsevzali velmi neskromný cíl: *vymyslet definici pojmu služba* (*usługa*) a v novém OZ *vypracovat systém obecné úpravy splnění dluhu, jehož obsahem je právě služba* (tedy např. způsob plnění, vady plnění aj.). V pozadí iniciativy stojí úvaha, že regulace jednotlivých smluvních typů, jejichž obsahem není výsledek, nýbrž jen určitá činnost, je nejednotná a rozporná. Proto je zde snaha vyabstrahovat určité nosné prvky z jednotlivých „smluv o poskytování služeb" a převést je na společného jmenovatele. Úprava jednotlivých smluvních typů by samozřejmě měla přednost před „obecnou částí služeb". V případě mlčení zákonodárce u jednotlivých smluvních typů či v případě absence odlišné dohody stran by se však aplikovala „obecná část".

Netřeba zastírat, že tyto tendence jsou inspirovány zejména existencí DCFR.[6] Není však nutné jim podléhat a vzorovat podle nich za každou cenu domácí úpravy – není k tomu podle mého názoru žádný rozumný důvod (viz dále). Po příspěvku následovaly předvídatelné negativní reakce – argumentovalo se např. tím, že i kupní smlouva může být pojata jako *smlouva o splnění služby s obsahem, jímž je převod vlastnického práva k věci*; pak by stačila obecná úprava kupní smlouvy, kterou by bylo možno aplikovat i na jiné smluvní typy (popř. na smlouvy nepojmenované). Je symptomatické, že spoluautor příspěvku, prof. F. Zoll, svoji pozici proti kritikům hájil, neboť, jak známo, je jedním z tvůrců a komentátorů DCFR.

Mám za to, že v této iniciativě se jasně zrcadlí přesvědčení některých právníků o legislativní moci zákonodárce a o tom, že právem lze definovat a regulovat naprosto všechno. Konstruovat úpravu „obecné části služeb" je podle mého názoru nesmyslné.[7] Lze si přeci pomoci analogickou aplikací ustanovení nejbližších smluvních typů, které nesměřují k výsledku, nýbrž pouze k určité činnosti, popřípadě aplikací obecné části smluvního (závazkového) práva,

---

[5] Shodně tak i náš nový OZ opustil v naprosté většině všech případů uvedené dovětky, neboť měly na praxi neblahý vliv.

[6] Srov. jeho čl. IV.C.-1:101.

[7] O definici pojmu „služba" nemluvě. Ani našemu prostředí se však před časem nevyhnula absurdní debata na téma, zda služba je věcí v právním smyslu (§ 489 OZ). Diskuse však brzy skončila předvídatelným způsobem – totiž zjištěním, že se vlastně neví, co to služba je.

včetně odpovědnosti za vady.[8] Jaký bude výsledek uvedených snah našich sousedů, ukáže až finální verze osnovy.

Podstatná změna okolností

V příspěvku *Klauzula rebus sic stantibus w XXI w.* (Klauzule *rebus sic stantibus* ve 21. stol.) dr. Grzegorz Gorczyński v prvé řadě poukázal na to, že uvedená figura je v současných právních řádech našeho geografického prostoru *spíše mrtvou částí zákonů*. V praxi se údajně uplatňuje zřídka – pakliže vůbec. Zároveň však plédoval pro ponechání uvedené figury v novém polském OZ. Upozornil přitom na aktuální společenské události, jež smysl této úpravy odůvodňují – zejména pak na situaci na Ukrajině, která by mohla mít vliv např. na ceny určitých komodit. Dle autora správné uchopení regulace vlivu změn okolností na obsah, respektive trvání obligace musí splnit dva základní požadavky: stanovit základní rámec toho, co se rozumí podstatnou změnou okolností a dále specifikovat, jaké následky jsou s těmito změnami spojeny. Dr. Gorczyński varoval před příliš širokým (abstraktním) vymezením změny okolností, neboť takový přístup by mohl vést k neurčitosti klauzule, a tím i její neaplikovatelnosti. Upozorněno bylo na neschopnost (či nechuť) soudů toto pravidlo blíže vykládat.

V této souvislosti je vhodné upozornit na to, že nový český OZ reguluje vliv změny okolností na obsah, respektive trvání obligace na mnoha místech. Vedle obecné úpravy (§ 1765 a 1766) to je např. § 1244 odst. 2, § 1429 odst. 1, § 2000 odst. 1, § 2059 atd.

Nový pohled na právo stavby

Zajímavý byl příspěvek dr. hab. Kamila Zaradkiewicze na téma *Prawo zabudowy* (Právo stavby). V nynějším polském OZ existuje úprava tzv. věčného užívání[9] (*użytkowanie wieczyste*), které umožňuje stavební využití cizího pozemku, aniž by se stavba stala jeho součástí. Institut však není konstruován dle klasických principů práva stavby – např. v tom, že zatížit tímto způsobem lze pouze pozemky ve vlastnictví omezeného výčtu veřejných subjektů. Krom toho jde o právo, které není chápáno jako čisté věcné právo k věci cizí, nýbrž jako institut na pomezí vlastnického práva a limitovaných věcných práv. To činí v praxi poměrně zásadní problémy – příkladem je otázka, zda lze na věčné užívání aplikovat čl. 246 KC, dle něhož je přípustné jednostranné zřeknutí se věcných práv k věci cizí. Dr. Zaradkiewicz se zamýšlel nad otázkou, zda je vhodné ponechat v novém OZ institut věčného užívání, který by byl doplněn právem stavby, či zda by věčné užívání mělo být novým institutem zcela nahrazeno.

Aktuální podoba regulace práva stavby v osnově polského OZ je pozoruhodná. Na jedné straně vychází z tradičních principů, na druhé straně obsahuje určité odchylky. Tak např. právo stavby nemá být chápáno jako samostatná nemovitá věc (věcmi jsou v návrhu zákona pouze hmotné předměty). Půjde o věcné právo k věci cizí. Stavba se sice nestane součástí pozemku, avšak ani součástí práva stavby (srovnej § 1242 českého OZ). Dle příslušného ustanovení je navrhována následující konstrukce: „*Stavby a jiná zařízení postavená na nebo pod povrchem zatíženého pozemku nebo existující v okamžiku zřízení práva stavby jsou vlastnictvím oprávněného z práva stavby (stavebníka) jako práva svázaného s právem stavby.*“

[8] Konec konců český OZ má obecnou regulaci *řádného plnění* dostatečně širokou na to, aby byla použitelná i na plnění služeb. Konkrétně § 1914 an. užívají spojení „předmět plnění“, které dovoluje vztáhnout pravidla i na plnění „služeb“, není-li to z povahy věci vyloučeno.

[9] Konstrukce založená na socialistické myšlence, že vlastníkem pozemků bude pouze stát, který je bude dlouhodobě (byť pouze dočasně) „svěřovat“ do užívání lidem.

Důsledkem této koncepce je, že dispozice s právem stavby budou automaticky zahrnovat i vlastnické právo ke stavbě. Půjde tedy o dvě samostatná práva, která budou neoddělitelně spojena.

Protože návrh polského kodexu obsahuje obecný princip, že vlastník věci nemůže mít na této věci zřízeno ve svůj prospěch věcné právo k věci cizí (*nemini res sua servit*), stanoví se výslovně jako výjimka z pravidla, že v momentě, kdy se vlastník pozemku stane vlastníkem stavby postavené na základě práva stavby, *nestává se stavba součástí pozemku*, nýbrž zůstává ve vlastnictví vlastníka pozemku jako samostatná věc. Český OZ výslovnou výjimku z uvedeného principu nemá. Tento fakt občas způsobuje zbytečné interpretační problémy a nepochopení při výkladu § 1248 a 1254 (zejména u posléze jmenovaného ustanovení se tápe v tom, zda při využití předkupního práva právo stavby zaniká a stavba se stává součástí pozemku, či zda obě nemovité věci pokračují ve své samostatné existenci).

Polský zákonodárce hodlá upravit i situaci vespolného práva stavby, na kterou český OZ z nepochopitelných důvodů rezignoval.

Shrnutí

Poznaňská konference by pro českého právníka musela být osvěžením a možná i překvapením. Nepředstavovala totiž jen defilé příspěvků, které byly dopředu napsány a posléze přečteny a ponechány bez povšimnutí, jak jsme tomu z velkých domácích konferencí často zvyklí. Naopak – naprostá většina vystoupení vyvolala reakce a polemiky – někdy i velmi ostré. Jasně se tak ukázalo, že o novém OZ se v Polsku dlouhodobě a zasvěceně diskutuje. To je indicie, že připravovaná úprava (spatří-li kdy světlo světa) může být legislativním dílem vysoké úrovně, které bude schopno regulovat lidské dění v postmoderní společnosti rozumně a účinně.

JUDr. Petr Tégl, Ph.D.
Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Zpráva z kolokvia „Rekodifikace obchodního práva a mezinárodního práva soukromého v evropském kontextu“

V pátek 14. listopadu 2014 proběhlo na půdě Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze kolokvium na téma *Rekodifikace obchodního práva a mezinárodního práva soukromého v evropském kontextu*. Kolokvium, které uspořádala katedra obchodního práva, se konalo v rámci Specifického vysokoškolského výzkumu – projekt č. 260004 (dále rovněž jen „SVV“). Jedná se o společný projekt dvou oborů, obchodního práva a mezinárodního práva soukromého, který je zaměřen na stále vysoce aktuální problematiku rekodifikace soukromého práva a její promítnutí do obou oborů. Členy řešitelského kolektivu jsou kromě učitelů katedry obchodního práva studenti doktorského studijního programu a studenti magisterského studia. A právě studenti měli v rámci jednodenního kolokvia možnost prezentovat výsledky svého výzkumu. Kolokvium zahájila a moderovala *prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.*, která je hlavní řešitelkou projektu SVV.

Po úvodních slovech prof. Pauknerové přednesla jako první svůj příspěvek na téma *Mimosoudní řešení sporů v ČR se zaměřením na med-arb a mediaci* JUDr. Martina Doležalová, Ph.D.